

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83318,Matlakowski-Wladyslaw.html>
2022-10-03, 17:46

Matlakowski Władysław

MATLAKOWSKI Władysław (19 XI 1850, Warka – 26 VI 1895, Zbijewo na Kujawach), lekarz chirurg, etnograf, pisarz i tłumacz. Syn Jana Mikołaja, rolnika i młynarza, i Jadwigi Plecińskiej. Często podawana data urodzin 1851 jest błędna.

Od 1864 uczył się w III gimnazjum klasycznym w Warszawie, które ukończył ze złotym medalem w 1870. Jesienią tego roku wstąpił na wydz. lekarski Cesarskiego UW. Szczególne zainteresowanie wzbudziły w M. anatomia patologiczna wykładana przez prof. Włodzimierza Brodowskiego, histologia kierowana przez H. F. Hoyera starszego, terapia i diagnostyka lekarska uczone przez I. Baranowskiego i chirurgia prowadzona przez J. Kosińskiego. We wspomnieniach nakreślił sylwetki swoich profesorów w słowach pełnych szacunku, barwnie z dużym poczuciem humoru. Przez całe studia udzielał korepetycji i zabiegał o trudne w uzyskaniu stypendia. 4 XI 1875 M. uzyskał dyplom lekarza z wyróżnieniem złotym medalem.

Przed rozpoczęciem pracy lekarskiej przez 10 miesięcy podróżował po Europie. Zwiedził przodujące kliniki Paryża, zachwycił się dziełami sztuki zgromadzonymi w galeriach i muzeach Francji i Włoch. Po powrocie do kraju dostał posadę bezpłatnego asystenta kliniki Polikarpa Girsztowta, wkrótce został asystentem Kosińskiego. Był M. uczestnikiem jednego z największych przewrotów w medycynie: wprowadzenia do leczenia chirurgicznego antyseptycznej metody Josepha Listera, którego poznał, zapoznając się z prowadzonym przez niego oddziałem w czasie podróży naukowej do Londynu w 1885. Doświadczenia zdobyte w szpitalach Londynu wcielał w życie zawodowe. Nie mogąc liczyć na subwencje, z własnych środków wyposażył salę operacyjną zastępując sprzęty drewniane pozwalającymi łatwiej utrzymać higienę metalowymi i szklanymi. Był uważany za jednego z najwybitniejszych polskich chirurgów. Wyrazem tego była

dwukrotna nominacja M. jako kandydata na stanowisko kierownika kliniki chirurgicznej UJ (1881, 1887). W 1882, w wyniku konkursu, został ordynatorem oddziału chirurgicznego w Szpitalu Dzieciątka Jezus w Warszawie. Cechowały go znakomita znajomość anatomii, mistrzowska technika chirurgiczna, wielka pracowitość i współczucie dla chorych. W obszarze głównych zainteresowań M. znajdowała się chirurgia układu trawiennego oraz ginekologia, w której pod względem diagnostycznym i operacyjnym był niekwestionowanym autorytetem w Warszawie. W 1888 pogłębiał też wiedzę medyczną w Wiedniu.

Już w czasie studiów podjął, wspólnie z Romanem Kowalewskim, tłumaczenie z języka francuskiego dzieła *Rys anatomii stosowanej* Vincenta Pauleta. Przekład ten, z powodu trudności finansowych, ukazał się dopiero w 1877. Dwa lata później, już samodzielnie, M. ogłosił przekład z języka niemieckiego *Chirurgii ogólnej i szczegółowej* Theodora Billrotha i Franza Koeniga (Warszawa 1879). Debiutem pisarskim M. jako chirurga, była praca pt. *Wycięcie krtani dotkniętej rakowcem* („Medycyna” 1877). W 1881 stał się współwłaścicielem „Gazety Lekarskiej” i aktywnym członkiem jej kolegium redakcyjnego. Był jej przedstawicielem na odbywającym się w Pradze w 1882 Zjeździe Lekarzy i Przyrodników Czeskich. Przedstawił tam referat pt. *O przewlekłym zapaleniu okostny*. W ciągu zaledwie 12 lat pracy lekarskiej opublikował 72 prace z zakresu chirurgii. Współcześni nazywali go „Kraszewskim chirurgii polskiej”. Był także aktywnym wykładowcą na posiedzeniach Tow. Lekarskiego Warszawskiego.

Nadmiernie ciężka praca chirurgiczna i złe warunki mieszkaniowe M. przyczyniły się do ujawnienia i rozwinięcia gruźlicy już w drugim roku pracy zawodowej. W 1891 z powodu zagrażających życiu powikłań i konieczności leczenia, zrezygnował z praktyki lekarskiej i zamieszkał w majątku teściów w Zbijewie na Kujawach. Leczył go T. Chałubiński.

Gruźlicę leczono pod koniec XIX w. głównie spoczynkiem i pobytem w znanych miejscowościach klimatycznych. M. korzystał z tego leczenia od 1878 przebywając m.in. w Furstenhof, później w Szmeksie (obecnie Smokowiec) po

południowej, węgierskiej stronie Tatr, gdzie po raz pierwszy zobaczył te góry. Wkrótce wyjechał na kurację do coraz modniejszego Zakopanego. Leczył się także w Arco k. Trydentu i w Mentonie w pld. Francji.

Na trwałe zapisał się M. w historii polskiej etnografii. W pamiętniku zamieścił m.in. wartościowe opisy zwyczajów ludowych z okolic Warszawy. Liczne notatki etnograficzne publikował w czasopiśmie „Wisła”, którego był współzałożycielem. Ogłosił również materiały gwarowe w „Sprawozdaniach Komisji Językowej AU”. Najbardziej wartościowe okazało się jego zainteresowanie kulturą materialną Podhala. W Zakopanem zachwyił się sztuką ludową i budownictwem górali podhalańskich. Zawiązana przyjaźń z Bronisławem Dembowskiem, filologiem i etnografem, miłośnikiem i propagatorem sztuki podhalańskiej, a także ze Stanisławem Witkiewiczem, twórcą stylu zakopiańskiego w budownictwie, skłoniła M. do badań nad sztuką ludu Podhala, regionalnym zdobnictwem i twórczością ludową. Wynikiem tych żmudnych, kilkuletnich badań były dwa wspaniałe naukowe opracowania: *Budownictwo ludowe na Podhalu* z 23 tablicami litograficznymi i 25 rysunkami w tekście (Kraków 1892) oraz *Zdobienie i sprzęt ludu polskiego na Podhalu*, wydane dopiero po śmierci autora (Warszawa 1901). Oba dzieła do dziś są uznawane za fundamentalne dla tej problematyki.

Wybitnym dziełem literackim M. był przekład *Hamleta* (1895), opatrzony obszernym wstępem, wyjaśnieniami i przypisami. Zawarł w nim cenne spostrzeżenia o twórczości Szekspira, innych tłumaczeniach *Hamleta*, a także własne poglądy na sztukę. M. zrezygnował rozmyślnie z tłumaczenia literackiego. Dokonał przekładu filologicznego, programowo-prozaicznego, drukowanego równoległe z oryginałem angielskim, z dosłowną wiernością: wiersz w wiersz. W spolszczeniu dramatu wykorzystał bogactwo języka polskiego swojej epoki, ze szczodrym dodatkiem archaizmów, często już zarzuconych, gwarowych, ludowych i prowincjonalnych, a także neologizmów. W tworzeniu tych ostatnich M. znajdował szczególną przyjemność. Tym dziełem M. posługiwali się Roman Brandstaetter, przekładając *Hamleta* oraz Stanisław Wyspiański, pisząc rozprawę o tej sztuce, opublikowaną w

1905.

M. ogłaszał drukiem również relacje i impresje z podróży do Paryża i na Ukrainę, ilustrowane własnoręcznymi rycinami. Pośmiertnie ukazały się jego *Wspomnienia z Zakopanego*, a także listy do matki i przyjaciół. W ostatnich latach życia opracowywał *Ornitologię ptaków polskich*. Notatki do tej pracy zaginęły w rękopisie. Pozostawał w kontaktach towarzyskich z wybitnymi postaciami epoki, m.in. z H. Sienkiewiczem i S. Żeromskim (któremu udzielał porad lekarskich).

Żona M., Julia Zaborowska, była współpracownikiem męża w zbieraniu materiałów etnograficznych, a po jego śmierci publikowała jego spuściznę rękopiśmienną.

PSB (A. Kowalska-Lewicka).

W. Matlakowski: *Wspomnienia z Zakopanego*, Warszawa 1901; S. Tarnowski: *Historia literatury polskiej*, Kraków 1907, t. 6, cz. 2, s. 238–239; J. Kapuścik: *Władysław Matlakowski (1850–1895). Źródła do biografii i bibliografia*, Warszawa 1991; W. Matlakowski: *Wspomnienia z życia przeszłego i teraźniejszego*, Wrocław 1991; J. Kapuścik: *Władysław Matlakowski. Lekarz-uczony-pisarz*, Warszawa 1995.

Józef Janczy

[Poprzedni](#)
[Następny](#)